

Azərbaycan teatr və kino salnaməsində elə simalar var ki, onların adı xalqın yaddaşına yazılıb. Onlar obraz yaratmayıblar, həyatı göstərirlər. Belə sənətkarlardan biri xalqın dilində "qaynana", ruhunda isə təbəssüm, nostalji və ehtiram kimi yaşayan Nəsimə xanım Zeynalovadır. O, təkcə rollar oynamadı, xalqı ilə nəfəs aldı, minlərlə ailənin əziz qonağına çevrildi.

1916-cı il aprelin 20-də Bakı şəhərində dünyaya göz açan Nəsimə xanım elə bir dövrə böyüdü ki, teatr tamaşaları insanlar üçün bir təsəlli, bir ümid idi. Elə bu ruhla da o, 60 ildən çox bir zaman ərzində Azərbaycan Dövlət Musiqili Komediya Teatrının səhnəsində çıxış edərək tamaşaçıların qəlbində özünə taxt qurdu.

Aktrisanın atası Kərbəlayi Cahangir Zeynalov Azərbaycan milli realist aktyor məktəbinin banilərindən olub. Övladının da bu yolu davam etdirməsini arzulayan Cahangir Zeynalov balaca Nəsiməni sinəsinə basarkən, bəlkə də onun adının minlərlə insanın yaddaşına həkk olunacağını xəyal edirdi. 1918-ci ilin martında erməni daşnaklarının törətdiyi kütləvi qırğınlar Bakını odlara büürəndə Cahangir Zeynalov ailəsini qorumaq üçün İrana getmək məcburiyyətində qalır. Vətənə qayıdarkən gəmidə yatalağ xəstəliyinə tutulan Cahangir vəfat edir. Balaca Nəsimə o zaman cəmi iki yaşında olur. Atasını tez itirsə də, onun sənət yolunu ləyaqətlə, böyük zövqlə davam etdirdi.

Vaxt keçir, acılar yerini arzulara verir. Nəsimə xanım orta məktəb yaşlarından rəqsə meyl edir. Lirik, ritmik milli oyun havaları ona həm bədən, həm ruh çevikliyi qazandırır. O, sənəti, səhnəni taleyin yazısı kimi qəbul edirdi. 1932-ci ildə rejissor Rza Təhmasibin dram dərənəyinə yazılması ilə onun üçün başqa bir dünyaya qapı açılır. Dərəkədə gənc Nəsimə aktyor kimi ilk addımlarını atır, səhnə ilə tanış olur. Səhnənin cazibəsi, tamaşaçı nəfəsi, alqış səsi artıq onu bu ecazkar aləmə bağlayırdı. 1937-ci ildə peşəkar səhnə həyatına qədəm qoyur.

Gülüslə yoğrulmuş ömrünün akkordları

Bakı şəhərində fəaliyyət göstərən səyyar Kolxoz və Sovxoz Teatrında aktrisa kimi çalışmağa başlayır. Bu teatr 1934-cü ildən yalnız mövsümi fəaliyyət göstərsə də, həmin illər Nəsimə xanım üçün həm təcrübə, həm də püxtələşmə dövrü idi. Dağ kəndlərində, uzaq qəsəbələrdə, bəzən primitiv şəraitdə tamaşa göstərən sənətkarlar xalqın ürəyinə yol tapa bildirdilər. Nəsimə Zeynalova isə bu yolun

karları və pedaqoqlarından aldığı dərslər, səhnə mədəniyyəti və aktyor texnikası onun sonrakı rollarında incə mikikalər, ritmik plastika və psixoloji dərinliklə parladi. Tələbəlik illərində oynadığı Şekspirin "Şiltaq qızın yumşalması"nda Katerina, Molyerin "Don Juan"ında Elvira, Şillerin "Mariya Stüart"ında



ustasına çevrilirdi. 1938-ci il aprelin 4-də yenicə yaranan Azərbaycan Dövlət Musiqili Komediya Teatrının truppasına birinci dərəcəli aktrisa kimi qəbul olunur və bu onun tale yoluna çevrilir. Musiqili komediya Azərbaycan xalqının ruhuna nə qədər doğma idisə, Nəsimə xanım da bu janrın tələblərinə nə qədər uyğun idi.

1942-ci ildə Bakı Teatr Texnikumunu, daha sonra isə Azərbaycan Dövlət İncəsənət İnstitutunu musiqili komediya aktyoru ixtisası üzrə bitirir. Aleksandr Tuqanov, Məhərrəm Həşimov, Ağasadiq Gəraybəyli kimi dövrünün görkəmli sənət

Yelizaveta rolları onun gələcək aktyorluq dünyasının zənginliyi və dramatik potensialını ortaya qoyurdu. Nəsimə xanım klassik dramın ciddiliyini komediya janrı ilə mükəmməl birləşdirə bilən nadir sənətkarlardan idi.

Musiqili Komediya Teatrı fəaliyyətini bəzən fasilələrlə, bəzən isə Filarmoniyanın nəzdində ansambl və qrup formasında davam etdirəndə də Nəsimə Zeynalova kollektivdən bir addım belə uzaqlaşmadı. O, teatrı nəfəs aldı, onun yaşadığı çətinlikləri də, şöhrətli günlərini də səhnədə paylaşırdı. Nəsimə xanımın repertuarı Azərbaycan klassik operettalarının ən

gözəl inciləri ilə zəngin idi. Üzeyir bəy Hacıbəylinin "Arşın mal alan"ında Cahan xala, "Məşədi İbad"da Sənəm, "Ər və arvad"da Gülpəri, Zülfüqar bəy Hacıbəylinin "Əlli yaşında cavan" operettasında Mələk xanım və Kələk xanım rollarında yaratdığı obrazlar əsl teatr məktəbidir. Bu rollar aktrisanın xalqın danışq dilinə, gündəlik həyatına, ailə münasibətlərinə, qadın psixologiyasına dərinləndirən bələd olduğunu göstərirdi. Onun replikaları sadəcə gülüş doğurmur, düşündürürdü. Tərcümə əsərlərindəki yaratdığı obrazlar isə onun aktyorluq diapazonunun sərhədsiz olduğunu sübut edirdi. Kabato və Barbale ("Keto və Kote"), Ziral-dina ("İki ağanın bir nökrəri"), Zivər xanım ("Məhəbbət gülü"), Alma ("Şirin arzular"), Qəsiya ("Tiflis nəğməsi"), Gülbadam ("Qız anası") kimi obrazlarda o, müxtəlif qadın tiplərini milli səhnəyə uyğunlaşdırır, Azərbaycan tamaşaçısının ruhuna yaxın bir formada ifa edirdi. O, insan psixologiyasını, qadın xarakterini, ailə münasibətlərini elə ustalıqla təqdim edirdi ki, səhnə ilə real həyat arasındakı sərhəd silinirdi. "Qaynana" obrazı ilə artıq Nəsimə xanım bir neçə nəslin yaddaşına həkk olunub. Gülüş doğuran, lakin hər kəlməsində sosial mesaj daşıyan bu obraz aktyor ustalı-

ğının zirvəsi olub. Gülüşlə tənqid etməyi, maarifləndirməyi bacaran sənətkar komediya janrının incəliklərinə çox yaxşı bələd idi.

Nəsimə xanımın fəaliyyəti dövlət tərəfindən yüksək qiymətləndirilib, saysız-hesabsız mükafatlara layiq görülüb. "Azərbaycan SSR Əməkdar artisti" (24 may 1960), "Azərbaycan SSR xalq artisti" (21 oktyabr 1967), "Azərbaycan SSR Dövlət mükafatı" (1974) və "Şərəf nişanı" ordeni (9 iyun 1959), "Qırmızı Əmək Bayrağı" ordeni (2 iyul 1971), "Oktyabr inqilabı" ordeni (23 mart 1976), "Xalqlar Dostluğu" ordeni (22 avqust 1986), "Əmək veteranı" medalı (30 oktyabr 1978) onun sənətinə verilən ali mükafatlardır. Azərbaycan Res-

publikası Prezidentinin fərdi təqaüdü (11 iyun 2002), Azərbaycan Teatr Xadimləri İttifaqının "Teatr xadimi" qızıl medalı (10 mart 2004) onun sənətinə verilən ali mükafatlardır.

Bu mükafatlar arasında "Şöhrət" ordeni Nəsimə xanımın sənətinə verilmiş yüksək dəyərin göstəricisidir. Bu mükafatı ümummilli lider Heydər Əliyev aktrisaya şəxsən təqdim etmişdi. Təqdimat mərasimində Heydər Əliyev sənətkarın illərlə səhnədə göstərdiyi fədakarlığı, xalq tərəfindən sevilməsinə və milli mədəniyyətə verdiyi əvəzsiz töhfələri dərin hörmətlə vurğulamışdır.

Azərbaycan teatrının görkəmli nümayəndəsi 10 mart 2004-cü il tarixində vəfat etmişdir. Lakin onun adı, sənəti xalqın qəlbindən heç bir zaman silinmir. Böyük sənətkarın məzarı Fəxri Xiyabandır.

Bu gün Nəsimə xanım Zeynalovanın anadan olmasından 109 il ötür. Amma sənətkarın yaratdığı obrazlar, insanlara bəxş etdiyi gülüş əbədiyyət qazanıb. Onun oynadığı rollar teatrın, xalq ruhunun bir parçasıdır. Əsl sənətkar ölmür, onun yaratdıqları yaşadıqca, özü də yaşayır.

Ləman TƏHMƏZ,
"Respublika".